

Geliş (Received): 21-08-2025
Kabul (Accepted): 21-12-2025

Araştırma Makalesi/Research Article

Kastamonu’da Çalgı Yapım Geleneğini Sürdüren Kültür Taşıyıcıları*

Sait Demir**
Sıtkı Akarsu ***

Demir, S.,- Akarsu, S., *Türk Folklor Araştırmaları/Turkish Folklore Research journal*. 2026-I. Sayı: 372, pp-
pp. e-ISSN 3023-4670. DOI: 10.61620/tfa.. <https://turkfolklorarastirmalari.com>

Öz

Çalgı yapımı, Türk müziğinin temel unsurlarından biri olan çalgı kavramı açısından önemli bir yer tutmaktadır. Organoloji terimi bu çalışma alanını ifade etmektedir. Türkiye’de organoloji çalışmalarına ilk olarak 19. yüzyılda başlanmış ve o tarihten bu yana çeşitli akademik çalışmalarla organoloji araştırmaları sürdürülmektedir. Ülkemizin hemen her bölgesine özgü bir müzik kültürü bulunmakta; bu kültürel çeşitlilik çalgılara da yansımakta ve bölgelere özgü çalgılar üretilip kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Kastamonu iline özgü müzik kültürü, bu kültüre eşlik eden çalgılar ve çalgı yapım ustaları incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, özellikle Kastamonu’nun kıyı kesimlerinde geleneksel olarak kullanılan ve literatürde “Klasik Kemençe” olarak bilinen çalgının, yöresel olarak “Tırnak Kemane” adını aldığı ve

* Bu çalışma Ekim/2023 tarihinde tamamlanan “Türk Müziğinde Çalgı Yapım Geleneğini Yaşatan Kültür Temsilcileri (Kastamonu İli Örneği)” başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/Türkiye, 2023).

** Misafir Öğr. El., Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi/Müzikoloji Bölümü. Visiting Lecturer, Kastamonu University, Faculty of Fine Arts and Design/Department of Musicology. saitdemir4545@gmail.com. ORCID ID 0009-0001-7064-8094

***Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi/Müzikoloji Bölümü Kastamonu University/Faculty of Fine Arts and Design/Department of Musicology. sakarsu@kastamonu.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-3028-1021

bölgedeki eğlencelerde vazgeçilmez bir yere sahip olduğu belirlenmiştir. Tırnak Kemane eşliğinde yapılan müziklerde, geleneksel köçeklik kültürü de yaşatılmakta ve bu durum bölge kültürüne renk katmaktadır. Bu inceleme kapsamında çeşitli başlıklar değerlendirilmiş; çalgı yapımıyla doğrudan ilişkili konular, çalışmanın kuramsal çerçevesi içine alınarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu araştırma nitel yöntemle dayalı olarak betimsel analiz biçiminde yapılandırılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Kastamonu ilinde yaşayan ve Kastamonu nüfusuna kayıtlı olan herhangi bir sebepten farklı bir ilde yaşayan 13 usta ile çalışma için gerekli olan etik kurul izin belgeleri alındıktan sonra görüşmeler sağlanmıştır. Çalışma sonucunda şu verilere ulaşılmıştır. Kastamonulu çalgı yapım ustalarının çoğunluğu, Tırnak Kemane üretimiyle uğraşmakta olup, bunun yanında Bağlama yapımı da yoğun olarak görülmektedir. Genel anlamda, Kastamonu'da halk müziği çalgılarının yapımı yaygındır. Ayrıca, Türk müziği ince sazları ile ilgilenen çalgı yapımcıları da bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kastamonu, organoloji, çalgı yapım, luthier, kültür

Cultural Bearers Who Continue the Instrument Making Tradition in Kastamonu²

Abstract

Instrument making holds a significant place in the concept of the instrument, a fundamental element of Turkish music. The term organology refers to this field of study. Organological studies first began in Türkiye in the 19th century, and organological research has been ongoing through various academic studies since then. Almost every region of our country has a unique musical culture; this cultural diversity is reflected in the instruments, and regional instruments are produced and used. This study examines the musical culture specific to Kastamonu province, the instruments that accompany this culture, and the masters of instrument making. Research has determined that the instrument, traditionally used especially in the coastal areas of Kastamonu and known in literature as the "Classical Kemençe," is locally called the "Tırnak Kemane" and holds an indispensable place in regional entertainments. In music performed with the Nail Kemane, the traditional köçek culture is also kept alive, adding color to the regional culture. Various topics were evaluated within the scope of this review; The aim was to contribute to the literature by incorporating topics directly related to instrument making into the theoretical framework of the study. This research is structured as a descriptive analysis based on a qualitative method. A semi-structured interview form consisting of open-ended questions was used. Interviews were conducted with 13 craftsmen living in Kastamonu province, registered in Kastamonu's population registry but living in another province for various reasons, after obtaining the necessary ethical committee

² This study was prepared based on the master's thesis titled "Cultural Representatives Keeping the Instrument Making Tradition Alive in Turkish Music (Kastamonu Province Example)" completed in October 2023. Kastamonu University, Kastamonu /Türkiye, 2023).

approval documents for the study. The study yielded the following data: The majority of luthiers in Kastamonu are engaged in the production of the Nail Kemane (Turkish Folk Kemane), while baglama production is also prevalent. Generally speaking, the production of folk music instruments is widespread in Kastamonu. There are also luthiers interested in the fine Turkish musical instruments.

Keywords: Kastamonu, organology, instrument making, luthier, culture

1. Giriş

Çalgıların doğuşu ve gelişimi üzerine çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Eski dönemlerden günümüze ulaşan kabartmalar, heykeller, minyatürler ve resimler bu konuda önemli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca yazılı kaynaklar, efsaneler ve anlatılar sayesinde hem çalgıların türleri hem de çalınma yöntemleri hakkında bilgiler edinilmiştir (Somakçı, 2016, s. 17).

Çalgıların kökenine dair farklı varsayımlar mevcuttur. İlk enstrümanların davul ve av yaylarıyla başladığı, hatta daha eski örneklerin bulunduğu öne sürülmektedir. Çalgıların çeşitlenmesinde kullanılan malzemeler, dönemin teknolojik olanakları, mitolojik ve sembolik anlamlar, ticaret yolları ve göç hareketleri belirleyici olmuştur. Örneğin Arktik bölgelerde taş, kemik ve deri; tropik bölgelerde bambu ve ahşap ön plana çıkarken, metalleri işleme becerisinin gelişmesiyle üflemeli ve vurmali birçok çalgı ortaya çıkmıştır. Ticaret ve göçler sayesinde toplumlar müzik kültürlerini birbirine aktarmış, çalgılar hem teknolojik gelişmelerin ürünü hem de kültürler arası etkileşimin aracı olmuştur. Bu araştırmada temel iki öge, insan sesi ve çalgılardır. Tarih boyunca müzik, iletişim ve duyguların ifadesi olarak işlev görmüş; insanlar doğayı taklit ederek sesler üretmiş ve bedenlerini bir çalgı gibi kullanmıştır. Zamanla odun, kemik ve deri gibi doğal malzemeler ses üretiminde değerlendirilmiş, böylece çalgılar ortaya çıkmıştır. Arkeolojik bulgular ise çalgıların yaklaşık beş bin yıl önce insan yaşamında yer almaya başladığını göstermektedir (Gebeloğlu, 2017, s. 1678; Tekçam, 2017, s. 160).

Geçmişten günümüze miras kalan çalgı yapım geleneği, yani luthierlik, teknoloji ve sanayinin gelişmesiyle birlikte çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Ustalar, bu sanatın inceliklerini kuşaktan kuşağa aktarmış; çıraklarına bıraktıkları bilgi ve tekniklerle hem kendi imzalarını hem de kültürel mirası günümüze taşımışlardır. Türkiye’de yetişen

birçok amatör ve profesyonel luthier, yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası alanda da kendini tanıtmış; farklı müzik geleneklerini harmanlayarak yeni tarzların doğmasına katkı sağlamıştır. Böylece Türk çalgı yapımcılığı, dünya organolojisine önemli katkılar sunmuştur. Rönesans döneminde ortaya çıkan organolojik inceleme geleneği, müzik aletlerinin biçimlerini ve işlevlerini inceleyen, envanterleyen bir sistem olmuş ve metinler üretmiştir (Tresch, 2013, s. 277). Enstrümanların aracılık (mediation) biçimlerini ele alarak, belirli bir dönem ve alanda enstrümanların edimsellik (agency) derecesine ilişkin hâkim anlayışları ve bu anlayışlara yönelik değerlendirmeleri incelemektedir. Her bölgenin tarihsel ve kültürel dokusu, çalgı yapımında da kendini göstermektedir. Ahşap işçiliği ve el sanatlarıyla öne çıkan Kastamonu, bu alanda pek çok değerli saz ustasını ve icracıyı yetiştirmiştir. Özellikle 1900'lü yıllarda yaşamış olan Taşköprülü Mehmet Usta, Kastamonu'nun bilinen en eski çalgı yapım ustalarından biri olarak hafızalarda yerini almıştır (Akarsu, 2018, s. 249).

Çalışma kapsamında Kastamonu'nun çalışma alanı olarak seçilmesinin temel nedeni, ilin tarihsel süreç içerisinde ahşap işçiliği, el sanatları ve çalgı yapım geleneği bakımından güçlü ve süreklilik arz eden bir kültürel birikime sahip olmasıdır. Özellikle usta-çırak ilişkisine dayalı luthierlik geleneğinin bölgede uzun yıllar boyunca canlılığını koruması, Kastamonu'nu çalgı yapımcılığı açısından özgün bir araştırma alanı hâline getirmiştir. Bunun yanı sıra, geçmişten günümüze yerel ustalar aracılığıyla aktarılan bilgi, teknik ve estetik anlayışın güncel üretim pratiklerinde izlenebilir olması, bölgenin seçimini bilimsel açıdan anlamlı kılmaktadır. Taşköprülü Mehmet Usta gibi tarihsel figürlerin varlığı da Kastamonu'nun çalgı yapım kültüründeki tarihsel derinliğini ve temsil gücünü ortaya koymaktadır. Çalışmada başlığında vurgulanan kültür taşıyıcıları teriminin de, kültürel mirasın sözlü, yazılı ya da uygulamalı biçimlerini kuşaktan kuşağa aktaran, bu süreçte kültürel sürekliliği sağlayan bireyleri temsil ettiği kabul edilmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli: Bu araştırma nitel yönetime dayalı olarak betimsel analiz biçiminde yapılandırılmıştır. Betimsel analizde amaç, görüşme ve gözlem sonucu toplanan verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuyla buluşturulmasıdır (Baltacı, 2019, s. 377).

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu, Kastamonu il merkezi ve ilçelerinde yaşayan ve herhangi sebepten dolayı başka ile göç ederek o ilde yaşayan çalgı yapımcılar oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması: Araştırmada, Kastamonu ilinde ikamet eden ya da nüfusu Kastamonu'ya kayıtlı olup çeşitli sebeplerle farklı illerde yaşayan çalgı yapım ustaları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreç öncesinde, çalışmanın bilimsel ve etik standartlara uygun ilerleyebilmesi için Etik Kurul İzin Belgesi alınmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak, araştırmacı tarafından açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır (bkz. EK-I). Yarı yapılandırılmış görüşme, Yarı yapılandırılmış mülakatlarda araştırmacı, görüşme öncesinde soruları hazırlarken olabildiğince açık ve anlaşılır olmalarına özen gösterir. Görüşme sürecinde ise soruların katılımcı tarafından tam olarak anlaşılmaması ya da beklenmedik durumların ortaya çıkması halinde, sorular yeniden düzenlenerek veya farklı bir biçimde ifade edilerek katılımcıya yöneltilir (Polat, 2022, s. 163). Görüşme formunun hazırlanma sürecinde de, ölçme ve değerlendirme alanında uzman kişilerin görüşleri alınmış, böylece formun geçerlilik ve güvenilirliği desteklenmiştir. Veriler, yaklaşık iki aylık süre içerisinde, ustaların müsaitlik durumlarına bağlı olarak, her biri ile iki günlük görüşmeler neticesinde, etik çerçevede toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi: Görüşme ile elde edilen veriler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve kayıt altındaki bu görüşmeler çözümlenmiştir. Aynı zamanda görüşme formu oluşturulup, katılımcının sözleri not alınmıştır. Görüşme ile ilgili sorulara yönelik belirlenmiş kategoriler önceden oluşturulmuştur ve araştırmanın amacı yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu kategoriler yapılacak doküman analizinin de temel kategorileri oluşturmaktadır (Sak, Sak, Şendil ve Nas, 2021, s. 236). Ortaya çıkan sonuçlar birlikte yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen bulgular sunulurken alt problemlere göre bir başlıklandırma yapılmamış; bunun yerine luthierlerle gerçekleştirilen görüşmelerin akışına bağlı kalınmıştır. Fotoğraflar, Samet Demir ve Sait Demir tarafından çekilmiş; çalışma sonunda ekler kısmında sunulmuştur. Görüşmelerde aynı başlıklar altında ortak veriler elde edilemediği için, bulguların bu yöntemle sunulması uygun görülmüştür. Görüşmeler sonucunda, luthierlere ait bulgular şu şekildedir:

3.1. Hasan Şanlı

Hasan Şanlı (1979, Kastamonu/Tosya), yaklaşık yirmi beş yıldır yaylı çalgı yapımıyla uğraşan bir luthierdir. Çalgı yapımına, İstanbul'da aldığı keman eğitimi sırasında Stradivarius kemanlarına duyduğu ilgi sonucunda yönelmiş, mesleki bilgisini büyük ölçüde usta-çırak ilişkisi çerçevesinde edinmiştir. Üretim pratiğinde keman, kabak kemane ve klasik kemençe başat çalgılar olup, bu çalgılara ilişkin form, ölçü ve oranlar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Hammadde temininde hem yerel hem de uluslararası kaynaklardan yararlanan Şanlı, özellikle Romanya ve Sırbistan'dan sağlanan ağaçlarla birlikte yerli akçaağaç, ladin ve abanoz gibi türleri tercih etmektedir. Bu tercihte, lif yönü, yoğunluk, reçine miktarı ve kuruma davranışı gibi akustik ve mekanik özellikler belirleyici olmaktadır. Üretim sürecinin başlangıç döneminde İtalyan ekolüne ait klasik keman ölçülerini referans alan usta, zaman içinde edindiği deneyimle gövde boyu, gövde derinliği, kapak bombesi ve "f" deliklerinin konumuna ilişkin kendine özgü oranlar geliştirmiştir. Böylelikle standart ölçüleri birebir kopyalamak yerine, ses rengi ve çalım rahatlığını önceleyen yarı-standart, yarı-özgün bir ölçü sistemi kullanmaktadır.

Yıllık üretimi ortalama 4–5 ud, 6 keman ile birkaç viyola ve çellodan oluşmaktadır. Bu sayılar vesilesi ile ustanın seri üretimden ziyade nitelik ve el işçiliğini önemseydiğini, küçük ölçekli bir atölyesini olduğunu söyleyebiliriz. Usta, enstrümanların kalite değerlendirmesinde ağacın kuruma süreci ve dokusu, yüzey işçiliği, cila türü, ton dengesi ve estetik bütünlük temel değişkenler olarak ele almıştır. Şanlı'nın tüm enstrümanlarında doğal malzeme ve gomalak cila (Fransız cilası) kullanmayı tercih etmesi, kimyasal çözücülerden ve endüstriyel verniklerden bilinçli biçimde kaçındığını göstermektedir. Gomalak cilada ince katlar hâlinde uygulama yapılması, hem titreşim yüzeylerinin (özellikle kapak ve sırt) serbest salınımını korumakta, hem de enstrümana geleneksel bir görsel karakter kazandırmaktadır.

Şanlı, fabrikasyon üretimin ustalık temelli bu zanaat alanını tamamen ortadan kaldırmadığını, tersine, ton arayışı yüksek ve bilinçli müzisyenlerin el yapımı çalgılara yöneldiğini ifade etmektedir. Bu yönüyle Şanlı'nın atölyesi, endüstriyel üretimle gelen rekabete rağmen, kişiselleştirilmiş ölçüler, malzeme seçimi ve el işçiliğiyle öne çıkan bir luthiyerlik pratiğini temsil etmektedir.

3.2. Yüksel Erdoğan

Yüksel Erdoğan (1963), Kastamonu'nun Şenpazar ilçesinde doğmuş ve ilkokul eğitimini tamamladıktan sonra çalgı yapımına yönelmiştir. Mesleğe giriş motivasyonu temelde ekonomik gereksinimler olsa da günümüzde çalışmalarını çiftçilik, arıcılık ve ağaç heykeltiriliği ile birlikte sürdüren çok yönlü bir zanaatkâr kimliği sergilemektedir. Erdoğan'ın üretim alanı ağırlıklı olarak kemane, oyun kaşığı ve bağlamadan oluşmaktadır. Böylece hem müzik hem de geleneksel mutfak ve oyun kültürü için işlevsel nesneleri üretmektedir.

Atölye mekânı olarak evinin bir odasını kullanan Erdoğan, herhangi bir kurumsal eğitim almamış, usta–çırak ilişkisine de dayanmayan, tamamen kendi deneyimleriyle biçimlenmiş bir üretim yöntemi geliştirmiştir. Malzemelerini genelde çevresindeki ormanlardan temin etmektedir. Özellikle yoğunluğu ve işlenebilirliği nedeniyle şimşir ağacını merkeze almakta, bunun yanında kayın, elma, ceviz, armut ve zeytin gibi türlere de başvurmaktadır. Bu çeşitlilik, hem malzeme bulunabilirliği hem de farklı sertlik ve akustik özelliklerin ürün tasarımına yansıtılması açısından önemlidir.

Özellikle oyun kaşığı üretiminde Erdoğan, form, boyut ve süsleme bakımından tamamen özgün tasarımlar geliştirmektedir. Basit, süslemesiz kaşıklar yaklaşık yarım saatte; detaylı oyma ve süslemeler içeren kaşıklar ise üç-dört saatlik bir üretim sürecinde tamamlanmaktadır. Burada sap kalınlığı, kepçe çapı ve kaşıkların çiftli kullanımında ihtiyaç duyulan denge ve simetri gibi ölçüsel parametreler, ustanın el alışkanlığı ve “göz kararı” ile şekillenmektedir.

Malzeme konusunda, orman kaynaklarındaki kısıtlamalar ve şimşir ağacı kesimlerine yönelik yasaklayıcı düzenlemeler, usta için önemli bir sorun olmuştur. Bununla birlikte Erdoğan, plastik ve metal kaşıkların yaygınlaşmasına rağmen, özellikle kent halkı, okullar, düğün ve gösteri amaçlı etkinliklerde el yapımı ahşap oyun kaşıklarının değerinin korunduğunu belirtmektedir. Ürünlerinin gastronomi alanında çalışan şefler ve akademisyenler tarafından incelenmiş olması, onun üretim pratiğinin kültürel miras ve tasarım boyutuyla da dikkat çektiğini göstermektedir. Erdoğan, kaliteli bir kaşıpta ağacın kuru, çatlak içermeyen ve homojen dokulu olmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Kaşıkların sudan ve ateşten uzak tutulmasının kullanım ömrünü uzattığını ifade etmektedir.

3.3. Ahmet Yıldız

Ahmet Yıldız (1945, Kastamonu/Daday), Endüstri Meslek Lisesi mezunu olup 1973-2012 yılları arasında kamuda memuriyette çalışmıştır. Çalgı yapımına 1988 yılında merak ve hobi temelli olarak yönelmiştir. Gazi Üniversitesi’nden tanıştığı bir arkadaşından aldığı temel bilgilerle luthierlik sürecini başlatmıştır. Usta, çalgı yapım pratiğini tamamen kendi çabasıyla geliştirmiş ve üretim odağını yalnızca bağlamaya yoğunlaştırmıştır.

Atölyesi, evinde garajdan dönüştürülmüş mütevazı bir çalışma alanıdır ve burada ağırlıklı olarak el aletleri kullanılmaktadır. İhtiyaç duyduğu malzemeleri sanayi ortamından temin eden Yıldız, tekne yapımında dut, kelebek ve kestane ağaçlarını tercih etmekte, belirli bir türle sınırlanmamaktadır. Bu yaklaşım, bağlamanın tabakalı ses karakteri arayışını yansıtırken, aynı zamanda malzeme teminindeki esnekliğin göstergesidir.

Yıldız'ın ürettiği bağlamalar çoğunlukla ticari kaygı taşımamakta, müzikle ilgilenen gençlere hediye edilmektedir. Üretim süresi üç ila beş ay arasında değişmektedir. Bu süre içerisinde tekne formu, sap-gövde dengesi, perde yerleşimleri ve tel yüksekliği üzerinde ayrıntılı çalışılmaktadır. Usta, ürettiği çalgıları bizzat icra edebilmektedir. Bu durum, yapım sürecinde çalınabilirlik ve teknik kriterleri şekillendirmede önemli olduğundan, ustanın yaptığı çalgılarda daha kullanışlı sazlar yaptığı söylenebilir.

Malzeme temininde kayda değer bir güçlük yaşamayan Yıldız, teknolojik gelişmelerin üretim hızını belirli ölçüde artırdığı görüşündedir. Çalgı seçiminde estetik yapı (form, vernik, süsleme) ve ses kalitesi (ton, rezonans, ses açıklığı) ustanın öncelik verdiği unsurlardır. Enstrüman bakımında nem ve sıcaklık koşullarının kontrol altında tutulması gerektiğini vurgulamaktadır. Kullanıcı geri bildirimlerinin büyük oranda olumlu olması, Yıldız'ın üretimi kişisel bir hobi olarak görmesine rağmen, ortaya koyduğu bağlamaların işlevsel ve beğeni toplayan nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

3.4. Sefa Demir

Sefa Demir (2003, Taşköprü), müzikle erken yaşta tanışmış ve dokuz yaşından itibaren bağlama çalmaya başlamıştır. 2021 yılında Gazi Üniversitesi Müzik Eğitimi bölümüne yerleşmiştir. Luthierliğe ilgisi, aile geçmişi ve çalgıya duyduğu merak ile şekillenmiştir. 2015 yılında küçük çaplı onarım çalışmalarıyla başlayan süreç, zaman içinde tam üretim pratiğine dönüşmüştür.

Demir, çalgı yapımını ağırlıklı olarak hobi amaçlı sürdürmekte, bağlama, kabak kemane ve sınırlı sayıda sipsi üretmektedir. Atölyesi, evinin alt katında yer alan sınırlı olanaklara sahip bir alan olup, teknik ekipman ve hammaddeye erişim açısından kısmi kısıtlılıklar söz konusudur. İhtiyaçlarını büyük ölçüde Ankara'da faaliyet gösteren bir luthier aracılığıyla gidermiştir. Bağlamalarda tekne için kızıl ardıç, dut, ceviz ve maun kullanmaktadır. Sap için akçaağaç ve sarı gürgen; kapak için ise ladin ve köknar gibi türleri tercih etmektedir. Bu ağaç türleri, bağlamanın hem rezonans kapasitesi hem de yapısal dayanımı açısından literatürde sık başvurulan seçeneklerdir.

Üretim süresi, çalgının türü ve detay düzeyine bağlı olarak ortalama iki-üç ay arasında değişmektedir. Demir, ürettiği çalgıları kendisi icra etmekte, satış kaygısı taşımaması, üretim sürecini deneysel ve öğrenmeye açık bir laboratuvar niteliğine

büründürmektedir. Teknolojik üretim yöntemleri ve CNC makinelerini, ölçü tekrarı, simetri ve hassas frezeleme gibi açılardan teknik bir destek olarak değerlendirmektedir. Buna karşın, ses kalitesi ve denge açısından ustalığın hâlen belirleyici olduğunu vurgulamaktadır.

Çalgı seçiminde özellikle sap ağacının damar yapısı, köprü yüksekliği, tel basıncı ve klavye-ses ilişkisi gibi ölçüsel ve yapısal parametrelere önem vermektedir. Enstrüman bakımında tellerin düzenli olarak silinmesi, çalgının uzun süre kapalı kılıf içinde bırakılmaması ve doğrudan güneş ışığından korunması gerektiğini belirtmektedir. Kullanıcı geri bildirimleri olumlu olup, özellikle akort stabilitesi açısından memnuniyet ön plandadır. Buna karşın, estetik boyutta süsleme eksikliği yönünde eleştiriler de dile getirilmektedir. Bu durum, genç ustanın fonksiyonel kalite ile görsel estetik arasındaki dengeyi gelecekte daha da geliştirebilecek potansiyelini göstermektedir.

3.5. Kemalettin Şabanoğlu

Kemalettin Şabanoğlu, 1967 yılında katıldığı bir düğünde gördüğü kemaneden etkilenerek çalgı yapımına yönelmiş ve zamanla özellikle kemane üretimiyle tanınan bir usta hâline gelmiştir. Bunun yanında bağlama ve davul üretimi de gerçekleştirmektedir. Böylece hem yaylı hem de vurmali çalgılar bağlamında geniş bir zanaatkarlık repertuvarına sahiptir. Mesleki bilgisini büyük ölçüde usta pratiğini gözlemleyerek edinen Şabanoğlu, yalnızca kısa süreli nota eğitimi almıştır.

Hem yerel köy çevresinden hem de İstanbul'daki tedarikçilerden malzeme almıştır. Özellikle dut, ladin, köknar, şimşir ve kızılçak gibi türleri tercih etmektedir. Kemane üretiminde; tekne formu, gövde derinliği, kapak kalınlığı, sap uzunluğu ve tel yüksekliği gibi ölçüler, hem geleneksel kemane formlarına hem de icracı talebine göre şekillenmektedir. Ustanın ürettiği kemaneler özellikle İstanbul'daki müzisyenler tarafından yaygın biçimde tercih edilmektedir. Bu durum, Şabanoğlu'nun ürünlerinin profesyonel icra ortamlarında dolaşıma girdiğini göstermektedir.

Üretim süresi ortalama 3–4 gün gibi kısa bir süreye yayılmakta olup, bu hız, ustanın el maharetini ve rutin hâline gelmiş ölçü ve formlar üzerindeki hakimiyetini ortaya koymaktadır. Üretimin büyük bölümü sipariş üzerine gerçekleşmektedir. Böylece enstrümanlar, icracının beklentilerine göre şekillendirilmektedir. Şabanoğlu, el yapımı

Çalgıların ses kalitesi açısından diğerklerine (fabrikasyon) göre üstün olduğunu vurgulamakta; endüstriyel retimın zanaatkrlığı nicelik lehine nitelikten ödün verme riski taşıdığını ifade etmektedir. Çalgıların korunması için rutubetsiz, nem oranı kontrol altında olan ortamlarda saklanması gerektiğini belirtmektedir.

Sonuç olarak şabanoğlu’nun mesleki deneyimi, geleneksel çalgı yapımının zanaatkrlık, malzeme bilgisi ve kültürel aktarım açısından Kastamonu bağlamında nasıl sürdürüldüğüne dair önemli ipuçları sunmaktadır.

3.6. Sami Yılmaz:

Sami Yılmaz, Kastamonu doğumlu, lise mezunu ve marangozluk geçmişi olan bir çalgı ustasıdır. Kaval yapımıyla başlayan çalgı serüveni, teyzesinin oğlunun teşviki ile bağlama yapımına yönelmiştir. Çalgı yapımını hobi temelli sürdüren usta, ürünlerini satışa sunmamaktadır. retimi kişisel tatmin ve geleneksel el becerisinin korunması bağlamında değerlendirmektedir.

Atlyesini evinin altındaki garajda kurmuş olan Yılmaz, ihtiyaçlarını ormanlardan temin etmektedir. Kaval yapımında am ağacını; bağlama yapımında ise dişbudak ağacını tekne ve sap için, kızılıcak ağacını ise eşik gibi küçük ama kritik parçalar için kullanmaktadır. Bu ağaç tercihleri, sertlik, elastikiyet ve ses iletimi bakımından farklı fonksiyonlara hizmet etmektedir. Üretim süresi, ustanın zaman ayırma durumuna göre esnek biçimde uzamaktadır. Standartlaştırılmış bir takvimden ziyade, el uygunluğu temel belirleyici olmaktadır.

Yılmaz, teknolojinin seri üretime hız kazandırdığını, ancak ustalığı olumsuz etkileyebileceğini düşünmektedir. Çalgı seçiminde estetiğe, form bütünlüğüne ve malzeme kalitesine özel önem vermektedir. Bakımda nem ve sıcaklık değişimlerinin kontrolü, ahşabın çatlama ve deformasyon riskini azaltmak açısından kritik olduğunu belirtmiştir.

3.7. Hakkı Ayhan evik:

Hakkı Ayhan evik, Daday Belediyesi’nde Yazı İşleri Müdürü olarak görev yapmaktadır. Bununla birlikte çocukluk döneminden beri ahşap işçiliği ve bağlama yapımıyla ilgilenmektedir. Ortaokuldan bu yana atölye ortamına sahip olan evik’in çalgı

yapımına ilgisi, bağlama çalma merakı ile başlamış; zaman içinde özellikle bağlama ve ud başta olmak üzere çeşitli telli çalgıların yapım ve tamiratına yönelmiştir.

Hammaddeyi ormanlardan temin eden usta dut, akçaağaç, venge, kiren, göknar ve ladin gibi ağaç türlerini kullanmaktadır. Bu ağaç türlerinin her biri, tekne, sap ve kapak gibi farklı bileşenlerde yoğunluk, esneklik ve akustik yanıt açısından farklı avantajlar sunmaktadır. Çevik, üretim sürecinde uluslararası standartlara dikkat ettiğini ifade etmektedir. Bu durum özellikle sap boyu, tel uzunluğu, perde aralıkları ve tel yüksekliği gibi ölçülerin belirlenmesinde kendini göstermektedir.

Çalgı yapımı genellikle 1–1,5 ay sürmekte; tamirat işlemleri ise bir gün içinde tamamlanabilmektedir. Çalgı alırken görünüm, ton ve tel yüksekliği Çevik'in vurguladığı temel kriterlerdir. Ahşap çalgıların uzun süreli kullanımında nem ve sıcaklık kontrolünün zorunlu olduğunu, ani iklim değişimlerinin ses tablası ve sap üzerinde gerilim ve çatlama riskini artırdığını belirtmektedir. Teknolojinin ölçü tekrarı ve hassas kesim gibi alanlarda olumlu katkı sağlayabileceğini kabul etmekle birlikte, ustalığın yerini alamayacağını vurgulamaktadır.

3.8. Mehmet Erdoğan:

Mehmet Erdoğan, 1959 doğumlu olup çocukluğunu köy ortamında geçirmiştir. Bilecik'te katıldığı bir ağaç biblo kursu sonrasında mobilya imalatı yapmış ve emekli olduktan sonra Kastamonu'daki bahçesinde kurduğu hobi atölyesinde kaşıkçılık mesleğine yönelmiştir. Kaşıkçılık, ustanın ifadesiyle babadan öğrenilen ve yoğun el emeği gerektiren geleneksel bir uğraş olarak sürdürülmektedir.

Erdoğan, genelde şimşir ağacı kullanmış ancak şimşir kaynaklarının azalması sebebiyle ceviz, zeytin ve çam gibi alternatif türlere de yönelmiştir. Üretimi tamamen sipariş üzerine yapmaktadır. Ürünleri aynı zamanda çevrimiçi kanallar üzerinden satışa sunmaktadır. Yemek kaşıkları genellikle metal kaşık ölçülerine yakın standartlarda üretilirken, oyun kaşıkları daha çok icracının el yapısına, performans tarzına ve gösteri biçimine göre kişisel standartlarda şekillenmektedir. Bir kaşık yaklaşık 30–40 dakikalık bir süreçte tamamlanmakta; bu sürede form verme, zımparalama ve yüzey bitirme adımları yer almaktadır.

Kaşıkların bakımı, kullanılan ağacın türüne göre değişmekte ve nem, çatlama ve lif atması gibi risklere karşı özellikle suda bekletmeme, ani sıcaklık değişimlerinden kaçınma ve zaman zaman doğal yağlarla bakım önerilmektedir. Müşterilerden genellikle olumlu geri dönüşler alınmakta; olumsuz yorumlardan ziyade, çoğu kez tasarımsal öneriler dile getirilmektedir. Erdoğan, kaşık seçiminde ağacın kalitesi, işçilik düzeyi ve estetik özelliklerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Günümüz koşullarının kaşıkların ustalığı tamamen ortadan kaldırmadığını, ancak tahta kaşığın değerini bilen kullanıcıların el yapımı ürünleri tercih etmeye devam ettiğini belirtmektedir.

3.9. Halil Kesmen:

Halil Kesmen, Alencik köyü doğumlu olup 81 yaşındadır. Yaklaşık elli yıl önce çalgı yapımına başlamıştır. Çocuk yaşlarda çobanlık yaptığı dönemde kemane çalan ustaları izleyerek bu alana yönelmiştir. Herhangi bir formel eğitim almamış olan Kesmen, meslek hayatı boyunca yalnızca kemane üretimine odaklanmış ve başka bir meslek edinmemiştir. Üretimini evinin bahçesinde gerçekleştirmektedir. Böylece atölye ortamını doğal ışık ve hava koşullarıyla birleştiren geleneksel bir çalışma düzeni sürdürmektedir.

Kesmen, çalgı yapımında dut, kiraz, kelebek, erik ve şamel gibi farklı ağaç türlerini kullanmakla birlikte en çok dut ağacını tercih etmektedir. Çalgılarını “göz kararı” ile yapan usta, standart ölçülere birebir bağlı kalmamaktadır. Form, gövde derinliği, sap uzunluğu ve tel mesafelerini deneyimle sabitlenmiş sezgisel ölçüler üzerinden belirlemektedir. Bir kemane genellikle 2–3 gün içinde tamamlanmaktadır. Yıllar içinde ustanın seri ve pratik bir yapım tekniğini geliştirdiği görülmektedir.

Geçmişte ürettiği çalgılar hem kendisine hem de ailesine maddi katkı sağlamışken, günümüzde satış faaliyetinde bulunmamaktadır. Çalgıları sıklıkla müzisyenler ve çevre illerden gelen müşteriler tarafından kullanılmaktadır. Kesmen, çalgı alırken estetiğe ve ses kalitesine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hızlı üretim şartlarının, çalgıların ustalığı tamamen öldürmediğini, ancak “ustalığı bilenlerin” daima kaliteli el yapımı çalgıları tercih edeceğini ifade etmektedir. Çalgı bakımında sıcak-soğuk ani değişimlerinden ve sıvı temasından korunmasının zorunlu olduğunu belirtmekte ve müşterilerden genellikle olumlu geri bildirimler aldığını dile getirmektedir.

3.10. Mustafa Özkan:

Mustafa Özkan (Köçek Mustafa), Kastamonu Şenpazar doğumludur ve yaklaşık otuz yıldır kemane çalma ve yapımıyla ilgilenmektedir. Mesleğe kendi hevesiyle başlamıştır. Başlangıçta yalnızca kendisi için çalgı üretirken, zamanla çevresinden gelen talepler doğrultusunda bu uğraşı yarı-profesyonel bir boyuta taşımıştır. Başka bir mesleği olmayan usta, üretimini ev bahçesinde kurduğu basit tezgâhlar üzerinde sürdürmektedir.

Kemane yapımında genellikle dut ve farklı meyve ağaçlarını tercih eden Özkan, standartlara sıkı sıkıya bağlı kalmaksızın, kendi tarzını yansıtan formlar üretmektedir. Bir kemane ortalama 5–7 günde tamamlanmaktadır. Bu süre, hem malzemenin işlenmesi hem de yüzey bitirme ve akort denemelerini içermektedir. Kendi bahçesi ve çevre köylerden ağaç temin ederek kullanmıştır.

Özkan, ustalığın değerli bir nitelik olduğunu savunmaktadır. Kemane alacaklara işçilik, estetik bütünlük ve malzeme kalitesine dikkat etmeleri yönünde önerilerde bulunmaktadır. Çalgı bakımında su, aşırı sıcak ve soğuk gibi dış etmenlerden korunmayı özellikle vurgular. Ustanın teller de dâhil olmak üzere kemanenin tüm parçalarını kendisinin üretmesi, çalgı üzerindeki bütünsel hâkimiyetini göstermektedir.

3.11. Murat Değeroğlu:

Murat Değeroğlu, 1981 Kastamonu (Cide) doğumlu olup profesyonel müzisyenlik ve bağlama yapıcılığını bir arada yürüten bir ustadır. Mesleğe kendi merakıyla başlamıştır. Süreç tamamen gönüllü ve kendi becerisi istikametinde(ustasız) bir gelişim çizgisi izlemiştir. Başka bir mesleği bulunmayan Değeroğlu, üretim ve tamirat çalışmalarını küçük bir çalışma odasında yürütmektedir.

Dut, kelebek, maun ve akgürgen gibi türleri tercih eden usta, bağlama yapımında literatürde yer alan standartlardan kopmadan, ustalığın getirdiği özgün yorumları da ölçü ve form üzerine yansıtmaktadır. Bir bağlamanın yapım süresi 25 gün ile 2 ay arasında değişmekte; bu süre, tekne formu, sap-gövde balansı, perde sisteminin yerleşimi ve yüzey bitirme işlemlerinin ayrıntılı çalışıldığı bir zaman dilimi olarak değerlendirilmektedir. Yıllık üretim yaklaşık 10–11 bağlama düzeyindedir ve üretim tamamen sipariş temelli yürütülmektedir.

Ürünler, ağırlıklı olarak profesyonel müzisyenler ve bağlama meraklıları tarafından tercih edilmektedir. Değeroğlu, günümüz üretim koşullarının (hızlı) çalgıların hız ve maliyet açısından avantaj sağladığını, ancak ustalığın yerini tutamayacağını vurgulamaktadır. Çalgı alırken işçilik, estetik çizgi, form bütünlüğü ve ses kalitesinin bir arada değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bakımda yanlış akort, darbe ve uygun olmayan saklama koşullarından kaçınılmasını önermektedir. Müşteri geri dönüşlerinin genelde olumlu olması, ustanın titiz ve kullanıcı odaklı bir üretim anlayışı benimsediğine işaret etmektedir.

3.12. Hayati Tellioğlu:

Hayati Tellioğlu, 1972 Kastamonu doğumlu olup endüstri torna tesviye eğitimi almış bir enstrüman yapım ustasıdır. Mesleğe askerlik sonrası tam zamanlı olarak başlamıştır. Müzikle olan ilgisi ve aileden gelen marangozluk geleneği, onu bağlama, ud ve klarnet imalatına yöneltmiştir. Başka bir mesleği olmayan usta, köyünde kurduğu atölyede hem çalgı yapımı hem de ahşap enstrüman tamirati gerçekleştirmektedir.

Tellioğlu, malzemelerini Kastamonu'dan ve yurtdışından temin etmektedir. Dut, kelebek, maun ve gürgen gibi ağaçları özellikle tercih etmektedir. Malzeme seçiminde ustalık bilgisinin yanında, ahşabın yıllanma süresi, kuruluk oranı ve lif yapısı belirleyici olmaktadır. Yılda 4-5 bağlama üretmekte; bu üretim, özel siparişlere dayalı, nitelik odaklı bir çizgiye işaret etmektedir. Çalgıları tanınmış sanatçılar tarafından kullanılmaktadır. Bu durum, ustanın ürünlerinin profesyonel sahne pratiğinde de yer bulduğunu göstermektedir.

Tellioğlu, ustalık ve kalite açısından el yapımın ürünlerin kalitesini önemle vurgulamaktadır. Çalgı alırken ustalık, işçilik, kullanılan ağaç ve ses kalitesine dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bakımda uygun saklama koşulları, doğru akort ve tel seçiminin önemine değinmektedir. Ustanın ifadesiyle, kaliteli bir çalgı sesinden anlaşılır ve "müzisyenin kalbine dokunmalıdır". Enstrüman yapımında güneyde yetişen ağaçları tercih etmeyi önermektedir. Bu önerinin arkasında, bu bölgelerde yetişen ağaçların daha yoğun ve homojen lif yapısına sahip olduğu yönündeki zanaat bilgisi yer almaktadır. Tellioğlu, müşteri geri bildirimlerini dikkate alarak sürekli kendini geliştirmeye özen göstermekte ve böylece dinamik bir ustalık pratiği sürdürmektedir.

3.13. Mustafa Hakan Biçicioğlu:

Mustafa Hakan Biçicioğlu, 1994 İzmir doğumlu olup kökeni Kastamonu'ya dayanan ve Türkiye'de tanınmış Biçicioğlu enstrüman yapım ailesinin üçüncü kuşak temsilcisidir. Babası Mehmet Ayhan Biçicioğlu ve dedesi Mustafa Biçicioğlu da isim yapmış enstrüman yapımcılarıdır. Çocuk yaşta atölyeyle tanışan usta, yaklaşık 6–7 yıldır profesyonel olarak luthierlik yapmaktadır. Ekonomi bölümü mezunu olan Biçicioğlu, meslek pratiğinde ud, tambur, Türk lavtası ve lute üretimine odaklanmaktadır. Ayrıca ahşap enstrüman tamirati konusunda deneyim sahibidir.

Kendi atölyesinde çalışan usta, hammaddeyi yurt içi ve yurt dışından tedarik etmekte; özellikle ladin, Kanada sediri, abanoz, maun, venge ve paduk gibi yüksek kaliteli ağaçları tercih etmektedir. Bu ağaçlar ses tablası, sap ve klavye gibi kritik bölgelerde rezonans, dayanıklılık ve çalım konforu açısından literatürde de öne çıkan türlerdir. Biçicioğlu, yılda 30–50 adet özel sipariş enstrüman üretmektedir. Bu yüksek üretim kapasitesi, atölyenin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde talep gördüğünü göstermektedir. Çalgıları, Hüseyin Erci, Emre Üstgöl, Necmettin Gülfidan ve Mehmet Saim Karadağ gibi profesyonel icracılar tarafından kullanılmaktadır.

Usta için ses kalitesi, rezonans ve Türk müziğine uygun ton üretimi temel önceliklerdir. Fabrika üretiminin hız avantajı olduğunu kabul etmekle birlikte, ustalık ve kişisel kalite açısından el yapımının yerini tutamayacağını belirtmektedir. Çalgı alırken ses kalitesi, icra rahatlığı ve işçilik düzeyinin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte enstrümanların nem ve sıcaklıktan korunmasını zorunlu bir bakım koşulu olarak görmektedir. Müşteri geri bildirimlerinin genellikle olumlu olması, Biçicioğlu ailesinin geçmişten devraldığı kalite ve ustalık geleneğini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Bulgular kısmında, aşağıdaki tabloda Kastamonu ilindeki (veya Kastamonu nüfusuna kayıtlı) luthierlerin toplu listesi ve imalatlarını yaptıkları enstrümanlar ile yapım amaçları sunulmuştur.

Tablo 1. Kastamonu Luthierleri Listesi.

No	Ustalar	Yaptıkları Enstrümanlar	İmalat Amaçları
----	---------	----------------------------	--------------------

1	Hasan Sanlı	Ud, Tanbur, Klasik Kemençe, Keman, Viyola, Çello	Gelirini bu meslekten kazanmaktadır
2	Yüksel Erdoğan	Oyun kaşığı	Gelirini bu meslekten kazanmaktadır
3	Ahmet Yıldız	Bağlama	Ek gelir
4	Sefa Demir	Kabak Kemane, Cura, Sipsi	Ek gelir
5	Sami Yılmaz	Bağlama, Kaval	Ek gelir
6	Hakkı Ayhan Çevik	Bağlama	Ek gelir
7	Mehmet Erdoğan	Oyun kaşığı	Ek gelir
8	Halil Kesmen	Tırnak Kemane	Ek gelir
9	Mustafa Özkan	Tırnak Kemane	Gelirini bu meslekten kazanmaktadır
10	Murat Değeroğlu	Bağlama	Ek gelir
11	Kemalettin Şabanoğlu	Tırnak Kemane, Davul, Bağlama	Ek gelir
12	Hayati Tellioğlu	Bağlama, Ud, Klarnet	Ek gelir
13	Mustafa Hakan Biçicioğlu	Ud, Tanbur, Lavta	Gelirini bu meslekten kazanmaktadır

4. Tartışma

Araştırma bulgularına göre çalgı yapımcılığında teorik bilgiden ziyade usta-çırak ilişkisine dayalı öğrenme süreci öne çıkmaktadır. Bu bulgu, Gebeloğlu'nun (2017) "Türk Müziğinde Çalgı Yapım Geleneğini Yaşatan Kültür Temsilcileri (Tokat İli Örneği)" adlı çalışmasının sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Her iki araştırmada da en etkili öğrenme modelinin usta-çırak ilişkisi olduğu vurgulanmıştır.

Bununla birlikte Gebeloğlu'nun (2017) çalışmasında, düşük kaliteli ve ucuz çalgıların piyasada kaliteyi düşürdüğü belirtilirken, bu araştırmada bilinçli kullanıcıların kaliteli enstrümanları tercih ettiği tespit edilmiş ve bu yönüyle farklılık ortaya çıkmıştır.

Kastamonulu ustaların el aletlerine erişimde maddi zorluklar yaşadıkları ve bu nedenle destek beklentileri olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Akyıldız'ın (2014) "Çalgı Yapım Ustaları ve Çalgı Satış Mağazalarının İncelenmesi: Antalya İli Örneği" çalışması ve Gebeloğlu'nun (2017) bulgularıyla örtüşmektedir.

Ayrıca araştırmada bazı ustaların profesyonel atölyelerde üretim yaptığı, bazılarının ise evlerinin bir bölümünü atölye olarak kullandıkları görülmüştür. Bu durum, Akyıldız'ın (2014) çalışmasındaki tüm ustaların atölye sahibi olduğu bulgusuyla farklılık göstermektedir. Öte yandan Gebeloğlu'nun (2017) çalışmasında da hammadde ve teknolojik araçlara erişim zorlukları nedeniyle ustaların ev ortamında üretim yaptığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma, Kastamonu'da sürdürülen çalgı yapım geleneğini akademik olarak belgeleyerek yerel ustaların bilgi ve üretim tecrübelerini görünür kılmaktadır. Böylece somut olmayan kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Kastamonu'nun ahşap işçiliği ve el sanatları temelli kültürel kimliğini bilimsel verilerle ortaya koyarak, bölgenin çalgı yapımcılığı açısından bir araştırma ve referans alanı olarak değerlendirilmesine imkân sunmaktadır. Çalışmada ayrıca organolojik bir yaklaşım içerisinde, saha verilerine çalgıların yapısal özellikleri, kullanılan malzemeler, ölçü ve oran ilişkileri ile enstrümandan beklenen ses kalitesi üzerinden yansıtılmıştır. Ustalarla gerçekleştirilen görüşmeler ve gözlemler aracılığıyla elde edilen veriler, çalgıların yalnızca bir çalgı ve icra aracı değil, kültürel ve teknik bir bütün olarak değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Böylece saha bulguları organolojik çözümleme çerçevesinde sistematik biçimde analiz edilmiştir.

5. Sonuç

Bu araştırmada Kastamonu ilinde yaşayan çalgı yapım ustaları incelenmiş, onların mesleki serüvenleri, çalışma koşulları ve çalgı yapımına katkıları ortaya konmuştur. Çalışma, Kastamonu'nun çalgı yapım geleneği bakımından güçlü ve özgün bir kültürel birikime sahip olması ve usta-çırak ilişkisine dayalı üretim anlayışının bölgede hâlen

sürdürülebilir olması nedeniyle bu il ile sınırlandırılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre ustaların büyük bir kısmı mesleğe çocukluk dönemlerinde duydukları merak ve ilgi sonucunda başlamış, kimi bu işi hobi veya ek iş olarak sürdürürken, önemli bir kısmı geçimini bu meslekten sağlamaktadır. Çalışma koşulları açısından ustaların çoğunun ev ortamında oluşturdukları tezgâh ve sınırlı el aletleri ile üretim yaptıkları, yalnızca birkaç ustanın profesyonel atölye düzenine sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalgı yapımında akademik bir eğitim almamış olan ustalar, mesleği usta-çırak ilişkisi içerisinde gözlem ve taklit yoluyla öğrenmişlerdir.

Hammadde temini konusunda farklı yöntemler öne çıkmaktadır. Yerel kaynaklardan özellikle dut, armut, erik ve ceviz gibi meyve ağaçları tercih edilmekte, ayrıca Kastamonu dışından ve yurt dışından da ladin, sedir, abanoz, maun, zeytin, venge gibi ağaçların temin edildiği görülmektedir. Tablo 1’de görüldüğü üzere üretim çeşitliliği incelendiğinde ustaların çoğunun bağlama, tırnak kemane ve oyun kaşığı gibi halk müziği çalgıları üzerinde yoğunlaştığı; bazı ustaların ise ud, tanbur, keman, klarnet ve klasik kemençe gibi ince sazları da ürettiği belirlenmiştir. Kullanılan ağaç türleri enstrümanlara göre farklılık göstermekte; örneğin bağlamada dut ve maun, udda maun ve zeytin, kemanda akçaağaç, klarnette ise abanoz ön plana çıkmaktadır.

Ekonomik koşullar ustaların üretim ve satış süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Görüşmelere göre el yapımı çalgılar, maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle geniş kitlelerce pahalı bulunmakta ve bu durum satışların azalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle birçok usta geçimini daha çok çalgı tamiri ve tadilatından sağlamaktadır. Ancak bu işi hobi olarak sürdüren bazı ustalar için maddi kazanç ön planda değildir. Üretim sürecinde ustaların çoğu belirli standart ölçülere bağlı kalırken, bir yandan da kendi tarzlarını ve yeniliklerini çalgılara yansıttıklarını ifade etmişlerdir.

Fabrikasyon çalgılar hakkındaki görüşler ise genel olarak olumsuzdur. Ustalar, bu çalgıların erişim kolaylığı ve düşük fiyat avantajı sağladığını kabul etmekle birlikte, kısa ömürlü olduklarını ve el yapımı enstrümanların kalitesiyle kıyaslanamayacağını vurgulamaktadır. Çalgıların kalitesini belirleyen en önemli unsurlar işçilik, estetik görünüm ve ses tonu olarak sıralanmış; bakım ve koruma açısından ise nem, sıvı teması ve ani sıcaklık değişimlerinden uzak tutulması gerektiği belirtilmiştir. Ustaların anlatılarında kuşak aktarımı, mesleğin büyük ölçüde usta-çırak ilişkisine dayalı olarak

sürdürüldüğünü, bilgi ve tekniklerin sözlü ve uygulamalı biçimde aktarıldığını göstermektedir. Mesleğin devamlılığı, kişisel ustalık deneyimi ve bireysel çaba üzerinden şekillenirken, teknolojik üretim, hazır malzeme kullanımı ve çırak yetiştirme isteğinin azalması önemli kırılma noktaları olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, geleneksel çalgı yapım bilgisinin sürekliliğini tehdit eden yapısal bir dönüşüme işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Kastamonulu çalgı yapım ustaları hem yerel kültüre hem de Türk müziğine önemli katkılar sunmakta, mesleğin devamlılığını genelde usta-çırak ilişkisi içinde sürdürmektedir. Bununla birlikte ekonomik zorluklar, hammaddeye erişim ve atölye imkânlarının sınırlılığı, bu sanatın geleceği açısından desteklenmesi gereken temel sorun alanları olarak öne çıkmaktadır.

Kaynaklar

Akarsu, S. (2018, 9-11 Kasım). *1904 yılında Kastamonu'da üretilen ilk Türk piyanosu* [Bildiri sunumu]. Al Farabi 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara.

Akyıldız, S.G. (2014). Çalgı yapım ustaları ve çalgı satış mağazalarının incelenmesi: Antalya ili örneği. *Journal of Research in Education and Teaching*, 3(2), 180-186.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Gebeloğlu, B. (2017). Geleneksel Türk müziğinde çalgı yapım geleneğini yaşatan kültür temsilcileri (Tokat ili örneği). *Rast Müzikoloji Dergisi*, 5(2), 1677-1686.

Tekçam, G. (2017). Eski Mısır uygarlığında müzik ve müzik enstrümanları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 155-170.

Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://Doi.Org/10.33400/Kuje.843306>

Somakcı, P. (2016). Geleneksel Türk Müziği'ne özgü çalgıların organolojik gelişimi. *Konservatoryum*, 3(1), 15-39.

Tresch, J. (2013). Toward a New Organology: Instruments of music and science. *Osiris*, 28(1), 278-298. <http://dx.doi.org/10.1086/671381>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldız, Y. (2019). *Kastamonu kemanesinin yapısal özellikleri ve icra tekniği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

FINANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışma ile ilgili olarak, finansal çıkarlar veya kişisel ilişkilere sahip olmadıklarını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Sait Demir ve Sıtkı Akarsu, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayı alınmıştır. Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu. Toplantı Sayısı:7, Karar Sayısı: 20, Toplantı Tarihi: 8.06.2023. Çalışma Başlığı: "Türk Müziğinde Çalgı Yapım Geleneğini Yaşatan Kültür Temsilcileri (Kastamonu İli Örneği)". Yazarlar, bu üründe derginin Yapay Zekâ politikasına uymayı taahhüt etmiştir.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: This study received no financial support.

CONFLICT OF INTEREST DECLARATION: The authors declare that they have no financial interests or personal relationships related to this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: Sait Demir and Sıtkı Akarsu contributed to the entire article.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: This study was approved by the Local Ethics Committee. KASTAMONU UNIVERSITY RECTORATE Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee. MEETING NUMBER: 7, DECISION NUMBER: 20, MEETING DATE: June 8, 2023. Study Title: "Cultural Representatives Keeping the Instrument Making Tradition Alive in Turkish Music (Kastamonu Province Example)". The authors have committed to complying with the journal's Artificial Intelligence policy in this product.

DATA AVAILABILITY DECLARATION: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons NonCommercial license Attribution International License).

EKLER

Fotoğraf 1. *Hasan Şanlı ile Röportaj*

Fotoğraf 2. *Hasan Şanlı'nın Atelyesi*

Fotoğraf 3. Yüksel Erdoğan Usta ve Babası ile Röportaj

Fotoğraf 4. Yüksel Ustanın Yapmış Olduğu Oyun Kaşığının Aşamaları

Fotoğraf 5. Ahmet Yıldız ile Röportaj

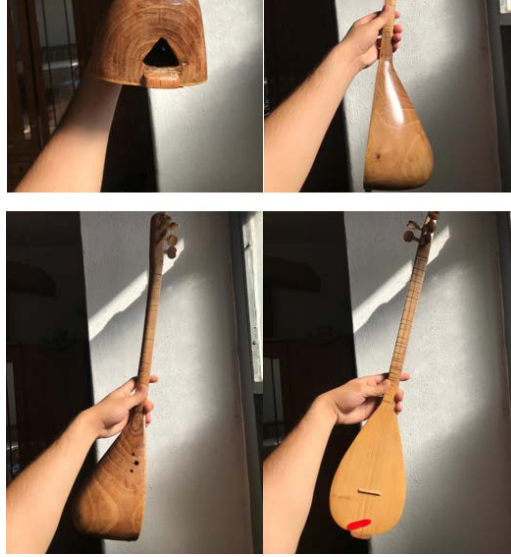
Fotoğraf 6. Ahmet Yıldız Ustanın Yapmış Olduğu Bağlama Örnekleri

Fotoğraf 7. Sefa Demir Usta ile Röportaj

Fotoğraf 8. Sefa ustanın yapmış olduğu Kabak kemane algısı

Fotoğraf 9. Sefa ustanın yapmış olduğu cura algısı

Fotoğraf 10. Kemalettin Şabanoğlu Usta ile Röportaj

Fotoğraf 11. Kemalettin Şabanoğlu'nun yapmış olduğu daire formundaki kemane çalgısı
(Yıldız, 2019)

Fotoğraf 12. Kemalettin Şabanoğlu'nun yapmış olduğu kemaneler ve bağlamalar (Yıldız, 2019)

Fotoğraf 13. *Kemalettin Şabanoğlu'nun yapmış olduğu keman formundaki kemane çalgısı (Yıldız, 2019)*